

Honoré de Balzac: Otec Goriot: poznámky k interpretaci

Román *Otec Goriot* tvoří první část trilogie, která je základem Balzacova celoživotního prozaického cyklu *Lidská komedie* (další části se nazývají *Ztracené iluze* a *Lesk a bída kurtizán*). Balzac tyto romány situoval do Francie v éře restaurace bourbonského absolutismu. Napoleonovou porážkou sice skončila revoluční éra volnosti–rovnosti–bratrství, ale zůstala ekonomická liberalizace, která umožnila nové podnikatelské třídy, aby se pustila do soupeření s tradiční šlechtou na úrovni byznysu i společenské prestiže, přičemž obě strany v tomto souboji ztrácejí.

Penzionát paní Vauquerové je popisován s realistickou věrností (a s ironií) i v detailech, aby odpovídal charakterům lidí, kteří tu bydlí – jsou to vesměs outsideri společnosti, kteří si ovšem namlouvají, že patří (stále ještě) k honoraci. Viditelným příkladem jejich úpadku je sám Goriot: přišel do penzionátu jako ovdovělý šedesátník; do Velké francouzské revoluce se kdysi zapojil nikoli kvůli ideálům, ale ze ziskovosti: vytěžil z toho zisk těstárny po jednom z emigrovavších monarchistů (a stal se – jak Balzac pohrdlivě píše – výrobcem nudlí). Balzac totiž stranil tradiční aristokracii a snobskými zbohatlíky opovrhoval. Goriot se usadil v penzionátu jako bohatý nájemník, ale postupně ze záhadných důvodů dramaticky chudne: všimněme si, jak se stěhuje do podřadných pokojů v horních patrech a jeho nové přízvisko *otec Goriot* není výrazem sousedské blízkosti, ale společenského úpadku.

Goriot provdal své dvě dcery za bohaté muže – hraběte de Restaud a bankéře Nucingena. Myslel si, že jim tak zajistil životní štěstí, ale uvěznil je do zlaté klece bez lásky, odkud existují jen iluzorní úniky v podobě mladých milenců, kteří potřebují přízeň bohatých žen, aby nastartovali svou kariéru. Takovým mladíkem je i zemanský synek a student práv Evžen de Rastignac, jenž sice přišel do Paříže s cílem prospěchářsky využít situaci, ale zároveň má v sobě ideály, jichž se díkybohu nedokáže zbavit.

Goriot svým majetkem podporuje zálety svých dcer – až k vlastnímu sebezničení. Ačkoli román je realistický, Goriot je v tomhle vlastně romantická postava: štěstí jeho dcer je pro něj životní ideál –ovšem romanticky nedosažitelný.

Rastignac je vlastně Balzac v jeho mladých letech. A zmoudřelý, dospělý typ téže povahy – to je psanec Vautrin. Rastignacovi nabídne ve svém proslulém proslovu v zahradní besídce totální deziluzi ohledně společenských poměrů: všude jen korupce, s níž stoupají vzhůru stěží průměrné povahy; prolomit tuto praxi lze jen prolomením hranic zákona – viz Vautrinovu nabídku Rastignacovi ohledně zisku Viktorininy lásky. Ke stejné deziluzi dospěje i sedmdesátiletý Goriot, když umírá a jeho dcery dají přednost plesu v opeře – i pro něj je ovšem už pozdě, zatímco mladý Rastignac má ještě šanci udržet si smysl pro hodnotný život.